

Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 128 2007

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Anna Williams (uppsatser) och Petra Söderlund (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av
Vetenskapsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Box 632, 751 26 Uppsala. Uppsatserna granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall inlämnas i form av utskrift och efter antagning även digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 1 juni 2008 och för recensioner 1 september 2008.

Uppsatsförfattarna erhåller särtryck i pappersform samt ett digitalt underlag för särtryck. Det består av uppsatsen i form av en pdf-fil.

Abstracts har språkgranskats av Sharon Rider.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet Pg: 5367-8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.littvet.uu.se.

ISBN 978-91-87666-25-4

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2007

talet. Dessa anklagelser, vill jag understryka, är orimliga. Dock är Wagners inställning till den pangermanska tanken komplicerad och borde utredas närmare. Bakom hennes ställningstagande för ett enat Europa döljer sig den pangermanism som frodades från artonhundratalets slut och som kom till uttryck i föreställningar om de germaniska folkens släktskap – och förutsatta överhöghet över exempelvis slaviska folk. Frågan är om Wagners Paneuropa på tjugotalet kan jämföras med dagens EU-tankar. Är det så enkelt som Wistrand framhåller att de är ”relevanta för situationen idag” (s. 127)? En ytterligare fråga är hur denna pangermanska tanke förhåller sig till det internationella perspektiv som Wagner samtidigt framhåller. Föreställningarna om en världsregering (s. 22), som hon återkommer till i sina artiklar, går på tvärs emot föreställningarna om ett enat – och möjligtvis, som en konsekvens av det avskärmat och isolerat – Europa. Till komplikationer hör att Wagner själv efter hand blev samhällstillvänd i allt lägre grad. Under trettioalet, detta starkt politiserade decennium, övergår hennes författarskap alltmer i mystik, en utveckling som Wistrand påvisar påbörjades redan under tjugotalet. Man tvingas fundera över om det är ett symptom på en besvikelse som grundats i det faktum att hennes radikalitet inte tagits på allvar.

Wistrand konstaterar att Wagner hade problem med att vara i dialog med sin samtid. Hennes rop gav inte alltid gensvar. Inte ens sedan hon tillsammans med de andra närmast legendariska och visionära Fogelstadskvinnorna startat *Tidevarvet* kunde hon finna en bred plattform för att förankra sina idéer. Ändå är det missvisande att framställa tidskriftsprojektet som ett misslyckande, vilket Wistrand gör genom att uttryckligen undersöka skälen till varför tidningen tvingades lägga ned (s. 55). Jämför man *Tidevarvet* med exempelvis de så kallade unglitterära tidskrifterna *Spektrum*, *Fönstret* eller *Karavan* är tretton års utgivning en anseelig tid, särskilt som ju *Tidevarvet* utkom regelbundet en gång i veckan! Under dessa år framstår Wagner otvetydigt som en viktig röst i debatten, även om upplagan var jämförelsevis liten.

Som klargörs i avhandlingen hade Wagner stor betydelse i svensk idédebatt under tjugotalet som introduktör och förmedlare, men misslyckades med att övertyga i de frågor hon verkligen brann för. Ekologiskt tänkande, som var hennes sårmarke, var knappast uppfunnet vid denna tid.

De avslutande orden för introduktionskapitlet skulle kunna gälla för avhandlingen i sin helhet: ”Wagner är inte bara radikal i sin tid utan förutsåg även vilka personer och idéer som tillhörde framtiden och framstår därför som både tidstypisk och tidlös.” (s. 25) Framför allt, menar jag, var hon före sin tid!

Birgitta Wistrands avhandling är både läsvärd och i högsta grad läsbar. Språket är ledigt, tonen öppen och framför allt föredömligt resonerande. Wistrand skriver att Holger Ahlenius, ur ett samtidshistoriskt perspektiv en av de mest centrala Wagnerforskarna, ”inte uppfattat Wagners intentioner att som rörelseintellektuell påverka sin samtid” (s. 163). Avhandlingen visar däremot att Wistrand gjort det. Tydligt och klart driver hon tesen att Elin Wagner var rörelseintellektuell och internationalist – bredvid mycket annat!

Bibi Jonsson

Åsa Nilsson Skåve, *Den befriade sången. Stina Aronsons berättarkonst*. Växjö University Press. Växjö 2007.

Stina Aronsons stora genombrott kom när hon gav ut *Hitom himlen* 1946, en roman som enligt Åsa Nilsson Skåve är ”sprängfylld av konflikter och frågor samt harmoni och fulländning vilket gör den till en unik text” (s 7). En av ambitionerna med avhandlingen är att lyfta fram det unika, men inte bara i genombrottsromanen, utan även i författarskapet generellt. Ett annat syfte är att framhäva kontinuiteten i författarskapet, hur centrala teman bearbetas på skilda vis. Målet är att avvisa Aronsons förmenta osjälvständighet. Ett tredje syfte är att belysa ”brottytor och motsättningar / ... / som återfinns på flera plan” och som berör ”verkets relation till såväl modernism som modernitet” (s 11). Målet med detta är att förstärka *Hitom himlens* modernistiska karaktär och tillhörighet (s 21). *Hitom himlen* är enligt Skåve varken någon roman eller novellsamling utan något ”tredje” (s 19). Och det är detta ”tredje” som ska undersökas i avhandlingen.

Tidigare forskning, Caroline Graeske i sin avhandling *Bortom ödelandet. En studie i Stina Aronsons författarskap* (Symposion, Stockholm/Stehag 2003), Eva Adolfsson och Marianne Hörnström i några av sina essäer, har också diskuterat *Hitom himlens* modernism. Skåve vill således fördjupa

och komplettera deras iakttagelser. För övrigt framgår det av Skåves syften att anslaget är brett vilket motiverar underrubriken: avhandlingen har ambitionen att säga något generellt om författarens berättarkonst mer än att tydligt avgränsa ett specifikt ämne. Detta är både en styrka och en svaghet i avhandlingen vilket diskuteras närmare nedan.

Avhandlingens fokus är som redan nämnts *Hitom himlen*. Den behandlas i bokens första och mest omfattande del, i den andra kommenteras – mer än analyseras – Aronsons resterande verk, bland de mest kända kan nämnas *Feberboken* (1931), *Medaljen över Jenny* (1935) och *Sång till polstjärnan* (1948). I den första delen diskuteras vad som utmärker en modernistisk text och hur motsättningen eller relationen mellan det förmoderna och det moderna gestaltas i *Hitom himlen*. Det modernistiska består enligt Skåve av romanens metafiktiva drag, dess uppbrutna, fragmentariserade och repetitiva komposition och icke definierbara genretillhörighet. Den är vare sig någon traditionell roman eller novellsamling utan detta ”tredje”. Detta pekar sammantaget på för modernismen typiska ”normöverskridanden”. Genrekomplicationen anges vara ett brott mot traditionell romanlogik. Det som bildar enhet och sammanhang är istället platsen där romanen utspelar sig, karaktärerna och deras livsstilar och de värderingar som Skåve menar knyts till romanvärlden.

För att fånga romanens modernistiska drag tar Skåve avstamp från något hon kallar för ”äldre” litteratur, ”tradition” och ”traditionella förväntningar” som hon menar att *Hitom himlen* bryter emot. Denna traditionella norm definieras eller beskrivs dock aldrig ordentligt. Jag väljer att kalla romanen för just roman och inte för något ”tredje” därför att den enligt mig inte framstår som särdeles normöverskridande, utan som en idag vedertagen modernistisk text. Vi har vant oss vid att läsa icke intrigbaserade, fragmentariserade och metafiktiva texter vilket i förlängningen även aktualiserar vår syn på modernismen. Är den i själva verket *mainstream* och något tillspetsat: Kan det inte vara ett kvalitetskriterium och ett idag större normbrott att en författare *inte* lever upp till vår i Sverige vedertagna syn på modernismen? Tanken om normbrott bör enligt mig kontextualiseras ordentligt, det vill säga sättas in i ett väl definierat idé- och tidsmässigt sammanhang. När *Hitom himlen* gavs ut fick den lysande recensioner och föranledde ingen obegriplighets-

debatt som exempelvis Södergran, Frostenson eller Lillpers. Vari består normbrottet när en samlad kritikerkår hyllar en bok? Min generella frågeställning är således: Varför är det fortfarande så viktigt att skriva in kvinnliga författare i modernismen? Är det den svenska litteraturhistorie-skrivningens tillika -forskningens främsta kvalitetskriterium? Det vill säga, om ännu en kvinnlig författare klassificeras som Riktigt modernist, är det också ett tecken på att hon inte är ett obehövt särfall i periferin utan en del av ett manligt definierat centrum? Nej, jag menar inte att Skåve ställer felaktiga frågor, utan att avhandlingen snarare är en avspeglning av den svenska litteraturvetenskapens inriktning och intresseområden samt syn på litterär kvalitet. Måste man vara modernist för att vara ”bra” eller ”unik”?

I avhandlingens andra del nämns *Feberboken*, en central modernistisk text i författarskapet. På grund av avhandlingens disposition och metodiska uppläggning sätts dock inte *Hitom himlen* och *Feberboken*, eller Aronsons övriga verk för den delen, ordentligt i spel mot varandra. Skåve har valt att först analysera *Hitom himlen* för att sedan kort kommentera Aronsons övriga verk. Hon har alltså valt bort en tematisk analys där ett urval texter genomgående läses i relation till varandra. Det leder till att vissa teman och språkliga drag inte belyses ordentligt. Ej heller görs något urval bland texterna utan alla gås pliktskyldigt igenom. Därför fördjupas aldrig vissa gemensamma nämnare och intressanta skillnader mellan *Hitom himlen* och exempelvis *Feberboken*. Den sistnämnda borde enligt mig även hanteras som en av de mest centrala intertexterna med tanke på avhandlingens syften och ambitioner. Först i avhandlingens avslutning görs en metakommentar som tar ett samlat grepp över helheten. Insikter presenteras i avslutningen som borde ha utvecklats tidigare och som skulle ha kunnat fördjupa analysen i den föregående delen. Det är betecknande att Skåve menar att det är *Hitom himlen* som är den ”form utan namn” (s 10) som vännen Artur Lundkvist uppmanar Aronson att utveckla, när det i själva verket är *Feberboken* som blir denna tidigare aldrig skådade form. Författarens utveckling mellan *Feberboken* (1931) och *Hitom himlen* (1946) uppmärksammas därmed inte tillräckligt. Istället har Skåve som sagt valt att efter analysen av *Hitom himlen* i avhandlingens första del mer deskriptivt kommentera författarens resterande produktion i avhandlingens andra.

En viktig aspekt av modernitetsproblematiken, men även modernismen i *Hitom himlen*, är det Skåve kallar för ”subjektivering” med hänvisning till Torsten Petterssons ”Vad är modernitet? En kortfattad positionsbestämning” (*Modernitetens ansikten: Livsåskådningar i nordisk 1900-talslitteratur*, Nora 2001). På grund av industrialisering, demokratisering och sekularisering drabbas individen av en ökad frihet, personligt, politiskt och ideologiskt. Detta är positivt men har även en baksida: risken för isolering och främlingskap. I *Hitom himlen* skildras enligt Skåve en värld som står på randen till moderniteten, en förmodern plats med ett traditionellt levnadssätt där den andliga dimensionen fortfarande är ständigt närvarande medan det moderna livet antyds i marginalerna. En av huvudpersonerna, Emma Niskanpää, drabbas av religiösa epifanier som Skåve menar är modernistiska. Likaså anges Emmas relation till sin tro och omvärld vara starkt subjektiv, något som enligt Skåve problematiserar människans förhållande till tro och vetande. Detta skulle då vara ett uttryck för en individualistisk, modern subjektivering.

Jag menar dock att både epifanierna och Emmas starkt subjektiva förhållningssätt till tron också bör betraktas som ett utslag av hennes väckelseinriktade tro, som ju förordar varje individs möjlighet att ha en egen relation till Gud. Skåve nämner självfallet den religiösa tematiken men väljer att understryka den modernistiska. Individens personliga relation till Gud uppfattades även som väckelserörelsens potentiellt subversiva kraft: att kyrkan och prästerskapet – det etablerade religiösa systemet – inte behövdes för att vara förmedlande länk mellan den enskilde och Gud. Jag ser heller ingen modern instabilitet hos karaktärerna och i deras normsystem. Enligt mig lever romanfigurerna i *Hitom himlen* i en värld före eller bortom sekularisering, individualisering eller subjektivering i Petterssons bemärkelse. Detta förstärks av romanens språktematik som lyfts fram på ett föredömligt vis av Skåve. Hon ger en välbehövlig kritik av tidigare psykoanalytiskt inspirerad analys av denna tematik hos Aronson. En för-språklig, ordlös ordning skildras av Aronson som ställs emot sociala normers inflytande på hur och när man ska tala eller tiga. Därmed inte sagt enligt Skåve att detta innebär att den ordlösa ordningen skulle vara förbehållen kvinnan eller det kvinnliga (det semiotiska) medan det normerande skulle vara falliskt (det symboliska eller logos). Skåve

visar att även mannen relateras till det ordlösa i *Hitom himlen*. Ett genomgående drag i Aronsons verk är att de inte går att könsbestämma på något enkelt vis. Aronson visar på en komplexitet som rör sig över fastslagna könsgränser. Detta uppfattar jag som en central iakttagelse i avhandlingen som även beläggs på ett övertygande vis.

I linje med denna komplexitet analyseras Emma Niskanpääs och den andra kvinnliga huvudpersonens, Miras, livsprinciper. Emmas är en omedvetenhetens princip, Miras en självmedvetenhetens. Hur dessa livshållningar samspelar med och bryts mot varandra diskuteras på ett mycket givande vis av Skåve, likaså vad detta säger om Aronsons syn på frihet och individualitet kontra anpassning och kollektivets normer. Emma skildras som naiv, nära barnet och naturen. Men denna traditionella bild av kvinnan som ett naivt, förmodernt naturbarn problematiseras av Skåve med hänvisning till Rita Felskis *The Gender of Modernity* (Cambridge, Massachusetts/London 1995). Kvinnan i *Hitom himlen* befinner sig enligt Skåve på olika positioner på skalan tradition-modernitet. Mira representerar ett slags individperspektiv och kämpar till skillnad från Emma för den egna individualiteten då hon lämnar man, barn, släkt och bygemenskapen för att följa en predikant. Här kommer den för avhandlingstiteln så centrala sången in i bilden. Mira uppnår en religiös extas via sin sång på ett väckelsemöte innan hon lämnar sin man. Denna sång representerar enligt Skåve hennes längtan efter ett annat liv. Ur teoretisk synvinkel är dock referensen till Felski otillräcklig. Skåve skriver att hon inför ett i modernitetsforskningen ”tämligen negligerat genusperspektiv” (s 57). Felskis studie utkom 1995. Jag utgår ifrån att mycket har skrivits om kvinnan och kvinnligheten samt genus i förhållande till moderniteten sedan dess. Ett exempel är när Skåve diskuterar den nya kvinnan respektive den nye mannen i Aronsons författarskap (s 149ff). Här hade det varit på sin plats att införa tidigare forskning på området, genus-teoretiska rön eller en idéhistorisk kontextualisering. Exempelvis maskulinitetsforskningen har mycket att erbjuda vad gäller synen på modernitetens män och deras roller och funktioner.

Jag vill även komplicera Skåves tolkning av Miras eventuella självmedvetenhet genom att återigen lägga mer vikt vid väckelsematiken, än vid Miras eventuella strävan efter en antydd modern individualitet. Enligt mig bör det sistnämnda tonas ned, inte minst med tanke på den auktor-

tära utanförstående berättarens förhållningssätt till romankaraktärerna. (Inom parentes sagt menar dock Skåve med referens till Graeske att den auktoritära berättarrösten som Aronson använt tidigare, i *Hitom himlen* fått ge vika för en mer ”inlyssnande dito” (Skåve citerar Graeske s 17)). Följande stycke ur *Hitom himlen* citeras av Skåve som ett exempel på modernistisk epifani och lyrisk komposition. Det är alltså Miras röst som beskrivs:

Det är lättare att säga vad som saknades i denna egendomliga röst än vad som fanns där. Värme, mjukhet, musikalitet fattades. Men den hade en sällsam intensitet, ett mörker som kom från själens botten. Den smekte inte men den grep. Den var gåtfull, opersonlig, kosmisk som en naturkraft är. Kanhända den var en naturkraft. (Citerat ur Skåve s 47)

Miras flykt och dess utlösande faktorer gestaltas aldrig inifrån Miras medvetande utan via denna utanförstående berättare. Det är därför enligt mig svårt att avgöra om det är frågan om ett medvetet försök till individualisering. Det vi vet med säkerhet är att flykten misslyckas. Mira återvänder och blir galen. Skåve menar att ”[e]tt starkt subjektivt förnimmande av omvärlden och skeendet är överordnat all form av objektivt överblick och ’sanning’” (s 54) i romanen. Jag menar dock att berättaren intar denna objektiva hållning till romanvärlden – en distanserad och överblickande position vilket får konsekvenser för hur vi som läsare uppfattar romanfigurernas medvetenhet och individualitet. Likaså menar jag att Miras förmodade självmedvetenhet kan ifrågasättas. Skåve diskuterar Miras varglikhet, att hon, när hon drabbas av sin religiösa extas, ”var i ett tillstånd utöver sig själv” (Skåve citerar *Hitom himlen*, s 99). Aronson fortsätter: ”Till sist miste hon all självkontroll och tjöt och ylade tårlöst” (*Hitom himlen*, Modernista, Stockholm 2003, s 310). Kan således naturkraften som Aronson nämner – ylandet och varglikheten som leder fram till Miras uppbrott – vara självmedveten? Förvisso står Mira närmast övertydligt på gränsen till något men är det moderniteten? Jag citerar ett av Skåve inte uppmärksammat stycke ur *Hitom himlen* som jag menar komplicerar bilden av Miras uppbrott som självmedvetet:

Om morgonen när hon ställde sig på skidorna gled hon [Mira] iväg som i en dröm. Eller det var snarare efterklngen av den hektiska sången som

ljöd inom henne. Den vibrerade som en klockton och dränkte verklighetens röster liksom på söndagen. Hon överlade inte med sig själv. Hon tänkte inte som om vardagen: detta är norr, detta är söder, detta lögn, detta sanning. Ty hon såg inte längre några skiljemurar. Det släta snöfältet låg öppet framför henne utan drivor och diken. Det var en jätteport. Hon svävade in där alltjämt drömmande. / ... / Kvinnan rådde inte för att melodin var starkare än klokheden, hon hade inte hetsat ihop dem. Och vad sen? Vad var egentligen händelsens kärna? Inte att hon följt efter mannen utan att hon plötsligt lockats till ett uppbrott. (*Hitom himlen*, Stockholm 2003, s 323f)

I *Feberboken*, denna tidigare aldrig skådade ”form utan namn” som Lundkvist uppmanade henne att skriva, framställer Aronson den kvinnliga poeten som siare och skildrar ett möte med en helig dåre. Jag misstänker därför att något som kan kopplas till kvinnans kreativitet och skrivande uttrycks hos Aronson, som i sin tur kan kopplas till den kvinnliga religiösa extasens tradition, men även till språkets funktion som rit och ritual. Men även detta kan, det måste tillstås, tolkas som ett modernistiskt drag, det vill säga förbindelsen mellan kreativitetens/skrivandets/dårskapens extas och den religiösa. Jag hade därför önskat att förbindelsen mellan det religiösa och det modernistiska hade utvecklats något.

Centralt för förståelsen av Miras flykt med predikanten är den bibelreferens Skåve kommenterar. Mirjam är syster till Aron och Moses. Hon är en profetissa som tillsammans med Aron ifrågasätter Moses ensamrätt att kommunicera med Gud. Hon straffas men inte Aron. Som redan antytts, menar jag att Mira i första hand vill bli en predikant – i förlängningen en poet/siare? – och inte en modern religiöst och existentiellt friställd individ. Detta framhålls också i romanen då predikanten visar sin avundsjuka mot Miras förmåga att fångla bönemötenas deltagare. Självklart måste hon därför i likhet med bibelns Mirjam straffas. Här finns också en närmast övertydlig referens till *Feberbokens* heliga dåre och kvinnliga huvudperson som vill bli en aldrig tidigare skådad poet och siare. Likaså utvecklas detta i Aronsons sista bok, där två kvinnor förgäves söker efter byn Sanningslandet. Jag vill hävda att mer än modernitetens individualisering och självmedvetenhet står på spel: ett sökande och begär efter mystik och mening, ett utforskande av en fenomenologisk relation mellan jaget och världen, ja-

get och den andre. Detta hade kanske varit värt att utveckla, med tanke på att Skåve inledningsvis anger att hon även vill koppla författarskapet till tidens existentialism.

Till skillnad från Skåve menar jag att Aronson, beroende på den auktoritära, distanserade berättartekniken och gestaltningen av kvinnan som nära djuret, det naiva, ordlösa och förspråkliga, också förmedlar en traditionell statisk kvinnobild samtidigt som den – vilket Skåve lyfter fram på ett exemplariskt vis – även framstår som radikal (se relativiseringen av traditionella könstillhörigheter). Denna ambivalens mellan tradition och radikalitet blir tydligare om den sätts i relief mot hur Aronson skildrar det främmande, i *Hitom himlen* samens Sturk. Han skildras på ett liknande vis som kvinnan: han är naiv, nära naturen, fränstötande. Enligt Skåve påminner denna skildring av samens om den stereotypa beskrivning som ”var vanlig i exempelvis reseskildringar från 1800-talet” (s 96). Skåve menar att samens främst relaterades till något negativt vilket inte är fallet hos Aronson. Tvärtom, både samens och den naiva, ibland fränstötande kvinnan, representerar positiva värden hos Aronson. Ja, det stämmer, men skildringen av det främmande och det som uppfattats som icke-svenskt har ofta även innefattat just en exotisering med positiva drag. Det klassiska exemplet är förstås den gode vilden eller varför inte den erotisk tillgängliga orientaliska kvinnan och den musikaliska eller barnkäre ”negern”. Här saknar jag en teoretisk medvetenhet och ett tydligare förhållningssätt till tidigare forskning, postkolonialt inspirerad inte minst. Jag menar att det tycks finnas två diskursiva nivåer i Aronsons *Hitom himlen*; dels det paradisiska (naiva, förspråkliga med religiösa drag), dels en i tiden gängse diskurs om det främmande i kvinnans och samens skepnad. Det är också intressant att denna förspråkliga barnlighet förläggs i norr medan södra Sverige romanen igenom antyds vara en modern motpol. Denna motsättning mellan syd och nord uppmärksammas redan inledningsvis av Skåve som en central aspekt av modernitetsproblematiken.

Avslutningsvis vill jag även lyfta fram Skåves förhållningssätt till tidigare forskning. Jag nämnde Caroline Graeskes avhandling inledningsvis. Jag menar att det på vissa punkter är något oklart hur Skåve förhåller sig till Graeske. Skåve menar att hon lyfter fram konflikterna i *Hitom himlen* mer än vad Graeske gör, likaså att ”rena textana-

lyser” (s 17) inte tar särskilt stort utrymme hos Graeske. Skåve menar vidare att Graeske lyfter fram förlagskontakter, relationer till kolleger och det samtida politiska och sociala läget (s 16) vilket hon själv alltså inte gör. Detta är helt korrekt. Inte desto mindre heter ett av Graeskes kapitel ”Möte med modernismen”, ett annat ”De befriande orden”. Med tanke på att titeln på Skåves avhandling är snarlik, hade det varit på sin plats att kommentera detta. Likaså skriver Graeske om den nya kvinnan och den tradition modernismen ville torpedera. Skåve borde ha diskuterat mera med Graeske vid de tillfällen hon själv tar upp liknande ämnen, åtminstone borde de ovan nämnda likheterna ha kommenterats.

Jag menar dock *inte* att Skåve framstår som osjälvständig eller omedveten om tidigare forskning. Detta vill jag understryka med emfas. Hon bidrar i allra högsta grad till att fördjupa och komplicera bilden av Aronsons författarskap på ett originellt vis, likaså visar hon i sina textanalyser att hon är en träffsäker och initierad uttolkare. I avslutningen breder hon också ut vingarna på ett fördömligt vis då hon tar ett mer personligt grepp på den betydelse Aronsons författarskap har. ”Att vara alltför säker i kunskap och vetande är ett bekläderi och ett hot mot autentiskt liv. Bejakandet av en fundamental osäkerhet innebär i texterna en direktkontakt med livet. Karaktärer med detta förhållningssätt bryter på olika vis mot konventioner, de ses av omgivningen som avvikande och hamnar därmed i utsatthet. Alla former av rigiditet – när det gäller synen på vad språk, tid och tro, vad manligt och kvinnligt är, riskerar att utmynna i förtryck. / ... / Aronsons berättarkonst präglas både formmässigt och tematiskt av försvaret för ett uttryckssätt bortom alla givna förväntningar” (s 193, 194). Och det är denna frihetspotential som Skåves titel tycks syfta på. Hon har alltså sett något väsentligt och existentiellt eftersträvansvärt hos Aronson, som mer än någon tillhörighet till modernismen, enligt mig markerar författarskapets betydelse.

Cristine Sarrimo